

ג. במקום אחר אמרו: ת"ח שמחזירים לו אבידה הוא זה המקפיד על חלוקה להפכו, שלא ייראו בו התפירות ויתגנה (שבת קיד.). וזהו תנאי נוסף על האמור בגמרא כאן (כן מבואר בהגהות אש"ר). ועתוס' ור"ן חולין מד: 'איהו ת"ח' — הרואה טריפה לעצמו.

וכתב הריטב"א (גטין כז) שאינו תלוי במדת חכמתו וחריפותו אלא ביושרו וחסידותו.

ד. האם יש בזמן הזה דין 'תלמיד חכם' לענין אבידה — אין הדבר מוסכם — בשו"ת מהרי"ק (קסג) משמע שאין לנו ת"ח לענין זה. ובתרומת הדשן (סו"ס שמא) חכך בדבר. וכן הסמ"ע (רסב סקמ"ו) הסתפק. וברמ"א מ' שנוהג. וע"ש בפתחי תשובה, ובשו"ע הגר"ז.

ובספר ערוך השלחן (סו"ס רסב) כתב: 'וגם בזמן הזה יש דין תלמיד חכם לזה, דלאו בחכמה תליא מילתא, אלא ביראת ה', דמי שידוע שהוא ירא אלקים וידוע שאינו משקר — נאמן על פי טביעות עין. וזה שתלו חז"ל ב'תלמיד חכם' — משום דהעוסק בתורה מסתמא הוא ירא ה'. וכן מובא בשם הגר"ח"פ שינברג שליט"א, שיש דין 'ת"ח' בזמן הזה לענין השבת אבידה. ויש שחככו בדבר. (ע' בשו"ת דברי חכמים הל' אבידה 10).

ה. אדם שמכירים בו שאינו משנה בדיבורו, אם הנהגתו זו נובעת מחמת ידיעתו בתורה — די בכך אף אם הוא איש פשוט. אבל למעשה אין זה מצוי. ואם הנהגתו זו מחמת עצמו — אין לסמוך עליו שלא ישנה מהנהגתו (מתוך תשובת הגר"מ פינשטיין, מובא ב'השבת אבידה כהלכה' עמ' קעג. ולכאורה נראה שאם המוצא בעצמו יודעו וקיים לו בגוויה שנאמן הוא — לפי דעת הראשונים שהטעם בצורבא מרבנן משום נאמנות, צריך אף לזה להחזיר בטביעות עין. אך לפי הטעם דדייק טפי אין די בכך אם אינו צו"מ).

דף כד

נג. א. המוצא אבידה שיש בה סימן במקום הומה מאדם — האם היא שלו או חייב להכריז? האם יש חילוק בין מקום שרובו כנענים למקום שרובו ישראל?

ב. מצא חבית יין בעיר שרובה כנענים ובעיר שרובה ישראל — מה דינה לענין מציאה ולענין התר היין בהנאה?

ג. אבידה שנתיאשו בעליה, ובאו ונתנו בה סימן — האם ראוי להחזירה להם?

ד. עוף שנטל חתיכת בשר בשוק והשליכו במקום אחר — מה דינו?

ה. מצא גדי שחוט בדרך — מה דינו משום מציאה ומשום כשרות הבשר באכילה?

א. לדברי רבי שמעון בן אלעזר, המוצא אבידה בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויים שם — הרי אלו שלו, מפני שהבעלים מתיאשים מהם. ונסתפקו בגמרא האם דבריו אמורים גם במקום שרובם ישראל או שמא רק ברוב כנענים. וכן נסתפקו מהי דעת חכמים. [וישנה אפשרות (לפי האיבעית אימא) שלחכמים ברוב כנענים אינו חייב להכריז אבל אין האבידה שלו כי יש לחוש למיעוט ישראל, הלכך יניחנה]. וכן נסתפקו כיצד הכרעת ההלכה.

התוס' נקטו לעיקר שחכמים ודאי חולקים ברוב ישראל שחייב להכריז, וכמשמעות סתם מתניתין. והספק שבגמרא בדעת חכמים לא היה אלא ברוב כנענים.

רב אסי נקט שבעיר שרובה כנענים — האבידה של המוצא. וברובה ישראל — חייב להכריז. וברוב נכרים, אפילו בא ישראל ונתן בה סימן וידענו שנפל ממנו וגם עומד וצווח — האבידה שייכת

למוצא, כי המאבד התיאש שאומר ודאי יטלוהו כנענים, ונעשה כצווה על ביתו שנפל ועל ספינתו שטבעה בים.

דבר שידוע שיגיע לידי ישראל, כגון אבידה שנפלה לנהר שישראל סוכרים וכורים אותו, אפילו רוב כנענים באותו מקום — מבואר בגמרא שאין הבעלים מתיאשים, כי תולים שתימצא ע"י ישראל.

א. גם דבר שאין מרגישים בנפילתו, כל שרוב עכו"ם — מותר, ואין חוששים שמא של ישראל הוא והרי זה יאוש שלא מדעת (סמ"ע רנט סק"ט). אך אם נתן ישראל סימן — נראה ששלו הוא, שהרי כשבאה האבידה לידו קודם יאוש מדעת באה).

ב. רוב הפוסקים נקטו שבמקום שהרבים מצויים, ברוב ישראל — חייב להכריז. והראב"ד פסק שאינו חייב. [וגם לשיטתו, דברים שאין הבעלים יודעים שנפלו, יש לחוש שמא לא ידעו כשהגביה והרי זה יאוש שלא מדעת. כן מבואר בריטב"א].

וגדר 'רבים מצויים' — כתבו הרשב"א והריטב"א: כגון סרטיא ופליטיא [שהשיירות מצויות שם, שבאים מעיר אחרת. ריטב"א] ובתי כנסיות ומדרשות, אבל רשות הרבים דעלמא, אפילו רבי שמעון מודה שחייב להכריז.

ג. כתבו ראשונים: ספרים הנגנבים מיהודים ונמכרים לישראל אחר — יש ללוקח להחזירם לבעלים בדמים שנתן, שאין מתיאשים מהם כי יודעים שסופו להגיע לישראל. ומכל מקום הוא נותן דמים מפני תקנת השוק, שלא ימנעו מליקח מן הגנבים וישתקעו ברשותם (תור"פ, ומובא גם בריטב"א). ובשאר הפצים הואיל ובעליהם מתיאשים, הרי הם של הלוקחים ואין חייבים לשלם דמים, לדעת כמה וכמה פוסקים — ע' טור חו"מ שנג; תשב"ץ ח"א צט).

אף על פי שברוב כנענים הריהי של מוצאה, הורה שמואל לרב יהודה שאם בא ישראל ונתן בה סימן — חייב להחזיר משום 'לפנים משורת הדין'.

וכן נפסק בשלחן ערוך (חו"מ רנט,ה) שטוב וישר לעשות. ואם המוצא עני ובעל האבידה עשיר, אין צריך לעשות לפנים משורת הדין (הגהת רמ"א, מהמרדכי. ופירש הגר"א שזהו כפי שיטתו שכופים אותו לעשות לפנים משורת הדין — כשזה עני וזה עשיר אין כופים).

ב. מצא חבית יין — אמר רב אסי: בעיר שרובה כנענים מותרת משום מציאה ואסורה בהנאה, ונפקא מינה לקנקן (רב אשי). בא ישראל ונתן בה סימן — מותרת בשתיה למוצא (שהרי בעליה נתיאשו משום שרובה כנענים).

חבית פתוחה, ויש מי שאומר אפילו סתומה בפקק ללא טיט — היין אסור אפילו נתן בה ישראל סימן, כי חוששים שמא נגעו בו נכרים (עפ"י רשב"א ר"ן וריטב"א; רמ"א יו"ד קכט, יז וט"ז ב"ח ונקה"כ).

כאמור לעיל, אפשר שלדברי רבי שמעון בן אלעזר אפילו ברוב ישראל מותרת משום מציאה, במקום שהרבים מצויים שם. מאידך אפשר שלחכמים אפילו רובה כנענים אסור ליטלה.

ג. כאמור, הורה שמואל לתלמידו שאעפ"י שבמקום שרובו כנענים מותרת האבידה למוצא, אם בא ישראל ונתן בה סימן — חייב להחזיר משום 'לפנים משורת הדין'. וכן סיפרו על אביו של שמואל שמצא חמורים במדבר והחזירם לבעליהם לאחר י"ב חדש — לפנים משורת הדין.

יש נוקטים שזהו חיוב שכופים על כך, מלבד כשהיה המוצא עני ובעל האבידה עשיר. ויש חולקים (ע' מרדכי; חו"מ רנט,ה).

ד. אביי הורה במעשה שבא לפניו על עוף שנטל בשר בשוק והשליכו בין הדקלים של בר מריון, שמותר לו לבר מריון ליטלו. ואפילו היו רוב ישראל שם, שכן הבשר שאצל העוף דינו כאבוד מכל אדם וכ'זוטו של ים'.

לדעת רב האוסר לאכול בשר שנתעלם מן העין, מוצא אתה התר אכילה בעומד ורואהו משנטלו עד שהשליכו.

התוס' כתבו שאין הלכה כרב, ואף על פי כן צריך להעמיד שראינו שנטל הבשר מעיר שרובה טבחי ישראל, אבל בלאו הכי יש לחוש שהעוף הביאו ממקום שרובו כנענים. (ואין הדין מוכרח לדברי הכל — ערא"ש רשב"א וריטב"א). ואילו הרי"ף הביא ראיה מכאן שהלכה כרב שבשר שנתעלם מן העין אסור.

ה. רבי חנינא מצא גדי שחוט בין טבריה לציפורי והתירוהו לו; משום מציאה — כרבי שמעון בן אלעזר, ומשום שחיטה — כרבי חנינא בנו של רבי יוסי הגלילי. ופירש רבא שמדובר במקום שרובו כנענים ולכך הרי היא שלו, ואולם רוב השוחטים — ישראל הם, לכך מניחים שהשחיטה כשרה (ואילו היתה טריפה היו משליכים אותה לאשפה). וכן היה מעשה דומה ברבי אמי שמצא פרגיות שחוטות בין טבריה לציפורי והתירו לו.

דף כה

נד. א. אלו מציאות חייב להכריז עליהן?

ב. פירות או מעות שנמצאו ליד כלי שיש בו סימן, האם הם של מוצאם?

ג. מצא גוזלות מקושרים — מה דינם?

ד. מצא כלי באשפה (= ערימה של פסולת) — מה דינו?

ה. ספק הינוח — מהו ליטלו לכתחילה ומה הדין אם נטל? ומה הדין בודאי הינוח?

א. אלו חייב להכריז; —

מצא פירות בכלי או כלי כמות שהוא — שסתם כלי [בזמנם] יש בו סימן. וכן מעות בכיס או כיס כמות שהוא;

ציבורי פירות, ציבורי מעות — שמנין הציבורים סימן. ולרבא (כב): מקום ההנחה סימן, ולדבריו אפילו ציבור אחד מכריז;

שלשה מטבעות זה על גב זה. והוא שעשויים כמגדלים (כן שנו בברייתא וכן אמר רבי יצחק מגדלאה). לדברי רבי חנינא, דוקא כעין של שלשה מלכים, שאין גודל המטבעות שוה ומונחות כשהרחבה למטה והקטנה למעלה. ולרבי יוחנן אין חילוק בדבר.

ונראה שבמטבעות רבות מודה רבי חנינא שאפילו בגודל אחיד הוי סימן. (מהערות הגרשו"א — מובא ב'השבת אבידה כהלכה' עמ' קסא).

מקצת המטבע על חברתה ומקצתה על גבי קרקע — אינו מכריז (שאפשר שכך ארע בנפילה, ואין זה דרך הינוח). היו עשויות כשיר (= צמיד, כלומר במעגל), כשורה, כחצובה — הרי זה ספק (ולא יטול. רמב"ם ג"א טז, ב). היו מונחות בשיפוע כסולם, כל שאילו מכניס קיסם ביניהן ונוטלם בבת אחת (שרוב אמצעי על התחתון ורוב העליון על האמצעי) — חייב להכריז. כאבני בית קוליס, כלומר אחת מכאן ואחת מכאן ואחת על גביהן — חייב להכריז.